

София, септември 1943 г.

117.Тукъ,
Въл.Зем.и Кооп.Банка

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

О'ВОЗЕ ПОЧИНАЛИЯТЪ ЦАРЬ-ОБЕДИНИТЕЛЬ БОРИСЪ III.

Съдържание:

1. За Царя Освободител и Обединител — Л. Томовъ
2. Великият покойникъ — К. Хр. Сон.
3. Траурни заседание на Илинд. организация
4. Плаче народа — Ружа Мелети
5. Скръбната вестъ — К. Хр.
6. Траурната процесия — К. Хр.
7. Благодарността на Царицата — Иоанна
8. Нашият дългъ — К. Х.
9. Борисъ В. Мончевъ — Л. Томовъ
10. И Елъ-тепе плаче за царя — Д. Молеровъ
11. Ревизионната чата въ Битолския револ. окръгъ — Христо Настевъ
12. Кузманъ Ник. Траяновъ — Т. Арсовъ
13. Единъ преданъ рев. деецъ — Т. Арсовъ
14. Паметникъ за Гоце Дѣлчевъ
15. Българска земя (Пжть и легенда)
16. Кузо Манякски — Г. Христовъ
17. Жертвите при потушаване на Илинденското възстание — Н. Темчевъ

РЪКОВОДНО ТЪЛО
на
ИЛИНДЕНСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ
№ 1275
СОФИЯ

Господинъ Председателю,

На 28 VIII т. г. въ 16 ч. и 22 м. се разнесе изъ всичкитъ краища на българската хубава земя страшната и отъ никого неочакваната вѣсть, че нашия любимъ царъ Освободител и Обединител е починалъ.

Печалната вѣсть наскърби всички синове на българския народъ — мжже, жени, деца, старци, богати и бедни всички дълбоко сж покъртени отъ страшната сждба на достойния ни водачъ.

Вѣчна да бжде паметъта на о' Бозе почившия Царь!

Господинъ Председателя,

Ръководното тѣло нарежда Дружеството Ви да вземе най-живо участие въ всички панахиди и др. траурни тържества, устроени съ цель да се отдаде подобающа възхвала на дѣлото на царъ Бориса, нашия любимъ царъ основодавецъ. Изкажете и телеграфно съболезновавания до Нейно Величество Царицата и Министра Председателя.

На 28 т. м. съ прокламация на Министерския съветъ, съгласно конституцията встъпи на престола на българскитъ царе Негово Величество царъ Симеонъ II.

Времената, които преживѣваме сж съдбоносни. Войната страшно бушува по всички континенти. Повече отъ всѣкога се налага на всички добри български синове да се сплотимъ около трона на младия царъ и да дадемъ подкрепата си за запазването границитъ на почти обединена България и вложимъ всички си сили за нейното преуспѣване и пълно освобождение на целокупния български народъ.

Драги Илинденци,

Вие, които се борихте съ пълень идеализъмъ и себеотрицание цѣлъ половинъ вѣкъ за освобождението и обединението на народа ни и сега изпълнени съ сжщия идеализъмъ къмъ родъ и родина ще застанете като гранитни стожери на страната на достойнитъ национални водачи и храбрата българска армия, за да дочакаме още по-свѣтли дни на възходъ на българския народъ и държава.

Да пребжде въ вѣковетъ обединена — цѣлокупна България

Председателъ: Л. Томовъ
за Секретаръ: Хр. Танушевъ

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32 — Чекова смѣтка 52-21

Абонаментъ 120 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

ЗА ЦАРЯ ОСВОБОДИТЕЛЪ И ОБЕДИНИТЕЛЪ

Вестъта, грозната вестъ за смъртта на любимия ни Царъ Борисъ III, се разнесе като мълния изъ всички краища на хубавата българска земя. На 28 августъ въ 4 ч. и 22 минути въ Двореца предаде Богу духъ, Любимиятъ ни Царъ Борисъ III. обкръженъ отъ царското семейство. Черенъ облакъ покри земята ни. Потоци сълзи се излѣха отъ старо и младо, отъ богати и бедни, отъ прости и учени. Всичко се покри въ черно. Отъ всѣкъ единъ сърдцераздиращъ възгласъ се слушаше за отлитналия ни вождъ, милия, любимия ни Царю! — О, Господи, защо ни го отне въ тѣзи трудни и сждбоносни времена?

Царъ Борисъ бѣ най-мъдриятъ отъ царетѣ, Царъ Борисъ бѣ най-храбриятъ отъ царетѣ. Той бѣ народенъ Царъ, който познаваше своя народъ, защото бѣ винаги между него, вслушваше се въ болките и страданията народни, затова бѣ всенародно обичанъ и почитанъ.

Послѣ кормилото на българския народъ въ най-неспокойни времена следъ общоевропейската война, достойно въ продължение на 25 години Той направляваше кораба и въ най-бурни и страхотни времена го изведе на спасителния брѣгъ. България не само бѣ спасена отъ унижения, но се издигна високо въ очитѣ на цѣлия свѣтъ съ своя културенъ напредѣкъ, като постигна и своитѣ национални идеали — освобождението и обединението на българскитѣ земи. Подъ неговото мъдро ръководство ние всички бѣхме преубедени, че ще бждатъ включени въ предѣлитѣ на цѣлокупното ни отечество всички останали неосвободени български земи.

Великий Царю Борисе! Почивай спокойно въ Св. Рилска обителъ. Отъ висинитѣ на Рила бди върху България и крепи духа на народа, за да устои достойно на поста и пази България отъ чужди посегателства. Братя българи, драги илинденци! Всички сплотени и единни да изпълнимъ заветитѣ на любимия ни Царъ и да се сплотимъ около трона на младия ни Царъ Симеонъ II, достоенъ наследникъ на баща си и на великия Царъ Симеонъ

Вѣчна да бжде паметъта на Царъ Борисъ III. Да пазимъ свято завета му — България надъ всичко!

Л. Томовъ

Председателъ на Илинденската организация

ВЕЛИКИЯТЪ ПОКОЙНИКЪ

Величественъ се роди, величественъ почина. Що бѣше възторгъ, когато дойде на свѣта — не едно българско сърдце не можа да издържи на

О'Бозе починалиятъ Царъ-обединителъ Борисъ III.

пора на чрезвычайната радостъ, та се прѣсна — що бѣ скръбъ — единъ стонъ, една въздишка се изтрѣгна отъ бълг. сърдце — стонъ и въздишка неизмѣрима, колкото бѣ неизмѣрима любовта на

цѣлия народъ къмъ неговата особа. Рѣки отъ сълзи изтекоха при вестъта за неговата тъй ранна и толкова неочаквана кончина, дълбока тъга сви гнѣздо въ всѣки бѣлг. домъ — по колиби, по села и градове. Не се е раждалъ, вѣроятно, човѣкъ, който е извиквалъ толкова силни душевни страдания, колкото раздѣлата на бѣлгарския народъ съ своя царь покровителъ и обединителъ.

Петъ вѣковниятъ копнежъ на бѣлгарина за свой държавенъ глава извая единъ недостигнатъ, не ражданъ до сега царь на земята — съ всички тѣ му прелести — тѣлесни и духовни — човѣкъ съвършенъ, безъ недѣлгъ ни порокъ, човѣкъ величественъ, който си съгради тронъ въ всѣко бѣлгарско сърдце и отъ тамъ управлява цѣлата държавна машина, която падна въ рѣцетъ му разнебитена.

Що бѣше на 3. X. 1918 г., Развилилѣлитъ се съ кървясали очи погромщици бѣха стигнали току предъ дверитъ на самата София, готови всичко да похитятъ. Само неговиятъ свѣтълъ образъ ги укроти. Вещъ техникъ, собственорѣчно, при не престаненъ денонощенъ трудъ съ просвѣтление Божие, Той разглоби всички отдѣлни части, изхвърли едни, поправи други, постави нови и сглоби отново държавната колесница, която, напѣна гърди и мишци, и повлече къмъ нейния възходъ. Труденъ, много мѣченъ бѣше пѣтя изъ нанагорнището. Виждайки свещената потъ, която се лѣе по царственото му чело, всички му подадоха дѣсница, но не малцина — врагове народни сѣщи — кѣде изроди не сѣществуватъ? — се опитаха да спратъ победоносния му ходъ. И засади и унижения той понесе, за да мине брода. Така бѣше — стихията не бѣ още утихнала съвсемъ.

Цѣлъ 1/4 вѣкъ тоя нѣженъ тѣломъ но великъ по духъ народенъ вождъ служи на отечеството си съ всичката своя преданостъ, съ всичката своя душа и сърдце — неуморимо, неотклонно — дѣлникъ и празникъ и въ всичкитъ отразли на държавния животъ.

Неговата всестранна компетентностъ удивляваше всички. Интересуващъ се за всѣка брънка на стопанския ни животъ, самъ, непосредствено отъ самия източникъ — народа — той черпеше всичко. И всѣкиго, съ когото се бѣ срѣщналъ, познаваше и бѣше се сприятелѣлъ.

Щастливъ народъ съ своя царь великъ! Велики народи само съ способни да създадатъ велики дѣла и хора. Кой сътвори славянската писменостъ, кой въведе народния езикъ въ церковната служба, кой създаде светитѣ Седмочисленици и славянскитъ светители?

Стоплянъ отъ всенародната душа, кристализиралъ въ себе си копнежитъ за свобода и напредѣкъ на цѣлия бѣлгарски народъ — свободенъ и подъ робство — още отъ ранно детство той почна да се готви за свещената мисия, която му предстоеше. И употреби всичкото свое време въ наслояване добродетелитъ, които го прочуха въ цѣлия свѣтъ. И не само стѣпкитъ на чужди и наши владѣтели той следи. Човѣкъ народенъ, роденъ народенъ вождъ, той изучи въ всичкитъ потѣнкости живота и дѣлата на първенцитъ, които сътвориха прославената епоха на бѣлгарското възраждане, епоха предшественица на III Бѣлг. царство. И сѣщо като великиятъ Левски, той

трѣгна изъ села и градове и кѣдето царската му особа се появи, остави чаръ и велелепие въ душата на всички.

И стана приказенъ царь.

Случки и дѣла, издигнали се до легенди, се понесоха изъ цѣлата страна.

Безстрашенъ като Левски и Ботевъ, той гледаше смъртъта право въ очитъ и презъ войнитѣ прояви чудеса отъ безстрашие и храбростъ, които вѣчно ще се сочатъ за примѣръ на подражание всрѣдъ бѣлг. войскари.

Звѣздата, която огрѣваше неговия пѣтъ, не измѣни нито веднажъ своя ходъ къмъ постояненъ възходъ — възходъ личенъ, възходъ държавенъ.

Царь на малѣкъ на брой, но великъ по духъ народъ, Борисъ III внушаваше респектъ предъ короновани глави на всички държави съ царственото си държане, съ всестранната си подготовка. И удивляваше всички — малки и голѣми, бѣлгари и чужденци.

Ролята, която царьтъ ни изигра за спасението и за възвеличението на Бѣлгария, е неизразима. Израсълъ въ душата на всѣки бѣлгаринъ великъ стожеръ, паметъта му ще обединява всичко около неговото творчество и ще създаде отъ бѣлг. народъ гранитната скала, о която ще се разбиватъ всички напори на нечестиви врагове.

Съкрушителна, неизразима е скръбъта на бѣлгарина отъ загубата, която претърпява въ лицето на своя царь: той изгуби своето величие и гордостъ, своята утѣха и радостъ, своето упование и надежда. Войникъ на своя постъ, царьтъ ни загина при изпълнение на отечествения си дългъ.

И заради това народътъ толкова силно заради при вестъта за тъй ранната му кончина.

Първи царь, роденъ на бѣлгарска земя презъ III бѣлг. царство, Той оставя велико начало. Нека се надѣваме, че и II бѣлг. царь, — царь Симеонъ II — ще върви по стѣпкитъ на своя великъ баща.

Радостъта и велелепието, съ което бѣ посрещнатъ отрокътъ Симеонъ отъ цѣлия народъ, съ залога, че всѣки бѣлгаринъ ще се сплоти около царската му корона и съ преданостъта и умения, съ такта и себепожертвуването, съ което служи безсмъртния Царь Отецъ, ще се изгради величието на бѣлгарската земя и народъ.

На царствената му майка, на цѣлото царско семейство нека засвидетелствуваме дълбоката скръбъ на илинденци и на цѣла Македония, съ която посрѣщнаха страшната вестъ, нека изразимъ дълбокиятъ съчувствия, преданостъта и готовността имъ да служатъ съ всички свои сили за доизграждане великото дѣло на Великия Царь. Опосенъ отъ подвига на творцитъ на величавата илинденска епопея, отъ безпримѣрната борба, която Македония изнесе за своята свобода, Той, покойниятъ нашъ Царь, Освободителъ и Обединителъ, прибра подъ своя скиптеръ почти всички бѣлг. земи и създаде величието на бѣлг. народъ. По тоя начинъ Той не само записа името си въ страницитъ на историята и ще се слави наравно съ Симеонъ Великий и съ царь Иванъ Асенъ II.

(Краятъ на стр. 3 подъ линия)

Траурно заседание на Илинденската организация

На 1 септември 1943 год. ръководното дѣло на Илинденската организация ведно съ контролната комисия се събра на траурно заседание по случай голѣмата загуба, която сполѣтя цѣлия български народъ съ смъртта на любимия ни Царъ — за насъ Освободителъ — и Обединителъ на цѣлия български народъ, преселилъ се въ вѣчността така преждевременно на 28 августъ т. г. въ 16 ч. и 22 м.

Председателятъ Л. Томовъ въ кратка речъ обрисова личността и заслугитѣ на Царя-Освободителя, който презъ цѣлия си животъ имаше за свой идеалъ — освобождението и обединението на цѣлокупния български народъ и неговото добруване и възходъ къмъ просвѣтенъ и стопански напредѣкъ, и покани присѣдстваващитѣ съ ставане на крака и въ едноминутно мълчание да почитатъ паметта на О'Бозе починалия ни любимъ Царъ Борисъ III — Освободителъ и Обединителъ.

Безъ разисквания реши се да поднесемъ вѣнецъ и се поклонимъ предъ тленнитѣ останки на великия нашъ Царъ отъ делегати въ съставъ: председателя — Л. Томовъ; подпредседателя — Христо Танушевъ; касиера: Ив. Лѣомчевъ члена — Б. Груевъ; члена отъ контролната комисия — А. Ковачевъ и редактора на сп. „Илинденъ“ К. Христовъ.

Вѣнецътъ бѣ поднесенъ и поклонението стана въ четвъртъкъ, 26 VIII, въ 3 и пол. ч. следъ обѣдъ по приетия за случая церемониалъ.

Прочетоха се и се одобриха съболезнователнитѣ телеграми до Нейно Величество Царицата, до Негово Царско Височество князь Кирилъ, до г-нъ М-ръ председателя проф. д-ръ Б. Филовъ.

* *

Като по общо внушение, почти всички илинденски дружества въ Македония и Тракия и въ

Съ всѣки новъ день Неговото дѣло ще възраства въ съзнанието на народа ни и ще стане приказенъ царъ и ще живѣе презъ вѣковетѣ така, както следъ повече отъ 1000 год. живѣятъ днесъ легендарнитѣ личности, които българинътъ е създадъ.

Опредѣлилъ за вѣчно свое ложе Рилската св. Обитель, въ която височайшата му майка го водѣше презъ най-ранното му детство — царъ Борисъ III свърза духовно името си съ патрона на българския народъ. Неговата свѣтла личностъ, неразривнитѣ врѣзки, които Той бѣше си създадъ всрѣдъ народа, ще представляватъ новъ обектъ на поклонничество въ останалата ни отъ I бѣлг. царство светиня, и паметта му отъ день на день ще се възвеличава, до като израстне до степеня на светия всрѣдъ бѣлг. православенъ народъ.

Вѣчна слава, вѣчна паметъ и Богъ да прости великия покойникъ.

Богъ да дари здраве и светла промисълъ на неговия наследникъ Симеонъ II, царъ на българитѣ по всички протежения на българската земя.

К. Хр. Сов.

старитѣ предѣли на Царството бѣха изпратени делегации да поднесатъ вѣнци и да се поклонятъ предъ тленнитѣ останки на Царя ни Освободителъ и Обединителъ.

Цѣла Македония, цѣла Тракия съ еднаква ужасъ и печаль посрѣщнаха тѣй ранната и ненадейна негова кончина. Специални влакове, претѣпкани редовни тренове съ мжка доведоха въ София дошлитѣ безброй поклонници бѣлгари и бѣлгарски граждани отъ разни вѣри и народностъ. Толкова ужасътъ бѣ поразителенъ, такава безмърна бѣ скръбта на българина по своя великъ Царъ — Обединителъ!

Плаче народа

На поклонение идва цѣлъ народъ
Не плаши него, мрачни небосводъ
Идва на Царъ Любимъ да се поклони
Безъ край редици, мълчи сълзи рони!

Спи Царътъ Нашъ, Милолюбивъ и Великъ
И чудно красивъ е Неговия ликъ
Като пречистена утринна зора
Ще грѣе вѣчно в' народната душа!

Плаче народа, сълзи горки рони
Пали воценици, прави поклони
Заклева се да пази царски завети
Обединенъ и единенъ на вѣки!

Плаче народа буденъ и отруденъ
Плаче по своя Царъ мждъръ изгубенъ!
А царътъ спи, почива блаженно
Не бие сърдце голѣмо, милосердно!

Плаче народа буденъ и отруденъ
Плаче по своя Вождъ изгубенъ!

Ружа Мелети

Делегация на Варненското д-во „Илинденъ“ съ вѣнеца носенъ отъ г-ци, положенъ на 4.XI. 1943 г. предъ тленнитѣ останки на Царя-Обединителъ Борисъ III, ведно съ тия на другитѣ делегации отъ Варна

Н. В. Симеонъ II, Царь на българитѣ

До Нейно Величество Царицата—Двореца
Тукъ

Дълбоко покрусени поради преждевременната кончина на любимия ни царь Борисъ Обединителъ, Илинденци се прекланятъ предъ неговия свѣтълъ ликъ, свѣтло дѣло и Ви молятъ да приемете нашитѣ най-сърдечни и искрени съболезнования и съчувствия къмъ цѣлия Царски домъ.

Вѣчна паметъ на Царя обединителъ.

Предс. Илинд. организ.
Томовъ

Тукъ

Н. Височество Кн. Кирилъ

Съкрушени отъ загубата която Царското семейство и България претърпяватъ Илинденци коленичатъ предъ паметъта на Своя Великъ Царъ — освободителъ, Молятъ Всевишния да Ви подкрепи да понесете по-леко скръбъта която еднакво измъчва душата на цѣлия български народъ и да Ви дари сили Вамъ и на младия царь Симеонъ II достоенъ наследникъ на своя безсмъртенъ баща царь Борисъ III, да довършите свещеното Негово дѣло.

предс. на Илинд. организация
Томовъ

Н. В. Царица Иоанна

Н. Ц. Височество Князь Кирилъ Преславски

М-ръ Предс. Д-ръ Б. Филовъ — Тукъ

Покрусени отъ неочакваната кончина на любимия ни царь Борисъ обединителъ на българския народъ, Илинденци се прекланятъ предъ свѣтлия му ликъ и великитѣ му дѣла и даватъ най-искрени увѣрения че ще пазятъ и изпълняватъ неговитѣ завети въ вѣрна служба на хубава и Обединена България. Вѣчна паметъ на Царя обединителъ.

Предс. Илинд. организ. — Томовъ

СКРЪБНАТА ВЕСТЬ

Вестниците от 25. VIII. оповестиха, че нашият Царь от 2 дни тежко е заболѣл. Всѣки се стѣписа: какъ е възможно това? Лѣкарскитѣ бюлетени, очаквани съ такова ожидание, не донесоха очакваната радостъ. Предприеха се молебени. Народътъ пълни храмоветѣ и стѣпва топли молитви. Преди 42 год. сѣшитѣ народни молитви предъ Височайшия тронъ не измолиха ли здраве за Престононаследника на бѣлг. тронъ?

28. VIII. Св. Богородица. На вечерната храмътъ Св. Александъръ Невски е препълненъ съ богомолци: просятъ милостта на Пресвета Дѣва Мария да дари здраве на скѣпия нашъ Царь.

Явява се предъ Царскитѣ двери соф. митрополитъ и съ убитъ гласъ съобщава: „Да се помолимъ за спасение душата на починалия преди 2 часа нашъ народенъ вождъ!“

И изпълни се храмътъ Божий съ вопли и стенания. Всички — владици и попове, мжко и женско — еднакво ридае — съобщението бѣ тѣй сѣкрушително, така ненадейно. Единогласно заплакаха Богомолци по отлетѣлия въ небеснитѣ селения духъ, духъ, който живѣеше въ грѣдитѣ на всѣки бѣлгаринъ, духъ, който възвеличаваше всѣко бѣлгарско съзнание, духъ, който успокояваше и обнадеждаваше цѣлъ единъ народъ, гордостта и величието на всѣки който носи името бѣлгаринъ, радостта и утѣхата, пазителя на народнитѣ ни сѣдбини, кормчията, който поведе народния ни корабъ всрѣдъ бури, между най-опасни скали и благодарение на промисѣла, съ който Богъ бѣ го надарилъ, не само превъзможна опасноститѣ, които застрашаваха повалената нация, но я издигна въ економично-стопанско отношение и изгради величието ѝ, за което бѣ копнѣяла отъ вѣкове насамъ.

Пратеникъ Божий, слѣзълъ на земята съ свещената мисия да възвеличи единъ беденъ, притисканъ презъ вѣкове народъ, въплотение на искреностъ и правда, Който отъ деня на рождението си до последния часъ на своето сѣществуване блестѣше въ всѣка своя стѣпка, Борисъ III, Царьтъ на бѣлгаритѣ, бѣ грабнатъ отъ Бога и потопа въ тѣга всѣко бѣлгарско сѣрдце.

Историята на човѣчеството отбелязвала ли е създаване надарено съ добродетелитѣ на царя Бориса? Крепителъ на народния ни духъ, стражъ на народнитѣ ни интереси и идеали, учителъ и възпитателъ, вдѣхновителъ и ръководителъ на цѣлъ единъ народъ — отъ държавника до най-обикновения гражданинъ — нашиятъ Царь бѣше олицетворение на човѣколюбие и премѣдростъ, на величие и скромностъ и заради това народътъ тѣй горко оплака неговата загуба — за дето загина толкова много младъ и задето остави държавния ни корабъ всрѣдъ страховити бури и хали.

Цѣли 6 дни, 6 пълни денонощия народътъ се изниза да се прости съ своя царь — да му поиска прошка за всички прегрѣшения спрямо него.

Интересно би било да се преброятъ стотицитѣ хиляди поклонници, да се снематъ и писъцитѣ, които сѣ били изтрѣгвани изъ дълбинитѣ на млади и стари, за да се съхранятъ за дълго време за показъ. Такава почитъ и печаль вѣроятнo не е била до сега изразявана спрямо никое дру-

го човѣшко създание: цѣлиятъ ни народъ по-тъна въ трауръ, безброй поклонници се явиха въ столицата срѣдъ грамаднитѣ неудобства при пѣтуването.

Лѣтото бѣ дало всичката възможностъ да се укичи съ разкошни цѣлѣта мъртвеца. Хиляди вѣнци — отъ дружества и сѣюзи, отъ учреждения и организации и отъ частни лица бѣха поднесени въ знакъ на почитъ. Пѣкъ цѣлѣта, цѣлѣта! цѣла църква пълна — 40 камиона сѣ ги отнесли на гроба на великия покойникъ. Свещи на топове веднага се разграбватъ, коливо и хлѣбъ — по частенъ починъ — постоянно се раздава, трогателни сцени сѣ се импровизирали изъ села и градове, символични последни цѣлувания и прощаване по най-разнороденъ начинъ сѣ устройвани всѣду изъ страната.

Обичъ и любовъ исполинска, тѣга и печаль сѣкрушающа! Баша на цѣлъ народъ, смъртъта му порази всѣка бѣлгарска кѣща. Гори и балкани опустѣха отъ редовнитѣ свои посетители — веселото тѣхно ехо не приглася скалитѣ. Веселъ гласъ се не чува. И птичкитѣ като чели млѣкнаха. Дълбокъ трауръ обви цѣлата страна, всѣко бѣлгарско сѣрдце...

Но великъ е Богъ. Той не остави въ безнадеждностъ любимия на Царя народъ. Синъ и майка достойни като него, братъ и сестра и цѣлъ сонмъ достойни бѣлгари даватъ обетъ свещенъ предъ паметта на Великия Царь-покойникъ, че, споени здраво около царския тронъ, тѣ ще довършатъ наченатото отъ Него дѣло и че България ще бѣде мощна и велика, такава каквато самъ Той я желаше, каквато цѣлиятъ народъ отъ вѣкове я мечтае и сега вече подъ скиптѣра на възлюбения Неговъ Наследникъ, Царь Симеонъ II, надеждата и обаянието на бѣлгарския народъ, надежда и обаяние изразени тѣй велегласно и така спонтанно на 16 юний 1937 г. и всѣки денъ отъ тогава насамъ отъ бѣлгарина, който следъ трагичния часъ и раздѣла лѣга и става съ единствена клетва на уста, че ще го пази отъ всѣкаква напасть. Около престола му ще се нарежатъ милионнитѣ бѣлгарски сѣрдца и въ единъ тактъ, съ едно упование, съ едно възжеление ще живѣятъ и ще ракуватъ за славата и величието на своя Царь, на своята царщина.

К. Хр.

„Нашата история ни е предала едно безсмъртно наследство на мѣдростъ и мѣжествени добродетели, които забраняватъ на бѣлгарския народъ да изпада въ униние. Презъ полувѣковния периодъ на нашето свободно сѣществуване ние дадохме здрави доказателства, че сме народъ живъ, и храбъръ, и трудолюбивъ, и смѣлъ въ полето на културата и напредѣка.

Царьтъ“

„Нѣма напредѣкъ безъ единение между църквата и народа. Само когато народътъ е вѣрващъ, само тогава предъ него се чертаятъ свѣтли хоризонти.

Царьтъ“

ТРАУРНАТА ПРОЦЕСИЯ

Оповестено бѣ на 5 септемврий до 8 ч. суринята да бждатъ заети мѣстата по пѣтя на шедствието. Жени, деца и старци призори се за-пжватъ да изпратятъ до вѣчноу му жилище великия български покойникъ. Въ 6 часа предни-тѣ мѣста вече сж заети. Въ 8 часа всички улици сж претѣпкани съ народъ, потъналъ въ трауръ. Делегации отъ цѣлата страна въ пълни тренове се ниятъ день и ношъ.

Къмъ 10¹/₄ часа започва погребалната про-цесия. На красенъ поетиченъ езикъ шпикерътъ предава всички моменти на извеждане тлѣнитѣ останки на великия покойникъ, слагането имъ вър-ху гаубичното оржие и реда на придружаващи-тѣ го. Слуша народътъ и лѣе горчиви сълзи. На-стжпва моментътъ на последната раздѣла. Цър-ковенъ хоръ и военна музика съ своитѣ напѣви отразяватъ тжгата, която раздира сърдцето на българския народъ. Жертвеницитѣ — 400 на брой — наредени по на 20—25 метра единъ отъ дру-ги по дветѣ страни на булевардитѣ изпълнятъ съ тамяненъ ароматъ въздуха.

Трауни ленти, черни панделки сочатъ настро-ението на всички, всички потънали въ неизразима тжга. Старци и старици отдала се въ размисълъ и печаль шепнатъ молитви. Младитѣ търпеливо очакватъ последната среща, за да отдадатъ дъл-боката своя почитъ.

Общо униние и печаль.

Задава се траурното шествие. Катафалката съ тленнитѣ останки на свѣтлия Царъ съ 3-тѣ двойки коне, цѣли въ черно, съ траурни лилии върху главитѣ имъ. Общъ писъкъ се из-трѣгва изъ гърдитѣ на всички. По балкони и прозорци, по покриви и тротоари — всичко тре-пери и облива въ сълзи своята горестна печаль. Цѣлиятъ народъ плаче, плачъ непринуденъ, плачъ всесърдеченъ, плачъ искренъ и трогателенъ, плачъ

заразяващъ и отражаващъ болката на тежко на-ранено сърдце, плачъ, изразяващъ колко силна е била привързаността на народа къмъ своя Царъ, къмъ царския домъ.

Виждайки тази трогателна картина, отразя-ваща загубата, която претърпява бѣлг. народъ, членоветѣ на чуждестраннитѣ мисии видимо трог-нати, отнасятъ отъ София спомени, които не ще забравятъ презъ цѣлия свой животъ.

На площада предъ гарата последенъ церемо-ниаленъ маршъ. Нѣма веселитѣ и засмѣни лица на българскитѣ войскари, левентъ-юнаци и хубав-ци. Силно натжжени, съсърдоточени въ себе си, тѣ удрятъ кракъ, земята трепери предъ останки-тѣ на великия свой Вожда, Който ги укриляше и вдъхновяваше, Който ги напжтстваше и възвели-чаваше, и когото, уви! не ще видятъ вече, не ще почувствуватъ трѣпкитѣ, които Той предизвиква-ше при всѣка своя среща съ тѣхъ.

Къмъ 1¹/₂ ч. сл. пл. тренътъ бавно, тжжно се измѣква изъ Софийската гара.

Пжтътъ отъ София до Рила отъ дветѣ стра-ни е нареденъ съ паднали на колѣне вѣрнопода-ници, дошли да изразятъ своята почитъ къмъ ве-ликия Владелецъ.

Трауръ пѣленъ, печаль горчива легна на сърдцето на българина, гордѣещъ се при все това, че никой народъ досега не е създалъ царъ мж-дъръ и великъ, както българския Царъ Борисъ III, когото въздигна въ сърдцето си до степенята на светителъ, чийто ликъ сложи предъ витрини и иконостаси и день и ношъ пали му кандило и му се моли да се застжпва въ молитвитѣ си предъ Бога за сждбата на своя народъ, когото Той, Ца-рътъ, обичаше и за когото живѣеше, Царътъ, чия-то паметъ вѣчно ще пребжде въ сърдцето на бѣл-гарина.

К. Х.

Благодарността на Царицата

Н. В. Царицата, дълбоко трогната отъ все-народното участие въ скръбта на О'Бозе почи-налия Царъ-Обединителъ, както и отъ чувствата на любовъ и преданостъ, които цѣлокупниятъ бѣл-гарски народъ изрази къмъ Н. В. Царъ Симеонъ II по случай встжпването Му на престола, е благо-волила да изпрати до г. м-ръ председателя след-ното писмо:

Господинъ Министъръ Председателю,

Богу бѣ угодно да ме раздѣли отъ моя въз-любленъ съпругъ. Топлитѣ чувства на преданостъ отъ страна на българския народъ, тѣй много обичанъ отъ покойния му Царъ, както и трогателнитѣ му изрази на дълбока и искрена скръбъ и почитъ, тѣй непринудено изразени следъ негова-та кончина, Ме развълнуваха до дъното на душата.

Този сърдеченъ и задушевенъ избликъ на всенародна обичъ,

проявена къмъ скжпия покойникъ, както и много-бройнитѣ съболезнования, които получихъ и про-дѣлжавамъ да получавамъ отъ гражданството на цѣлото Царство, отъ държавни и общински учре-

ждения, отъ учебни заведения, съюзи, дружества и кооперации отъ всички градове и села е за менъ едно ново доказателство за неразривната сплотеностъ между цѣлокупния български народъ и Царското му семейство. Въ тежкитѣ дни на моя-та безпредѣлна печаль то е за Менъ и за Моитѣ деца най-крепка утеха.

Въ изказанитѣ на Моя много обичанъ синъ приветствия при встжпването Му на престола Азъ виждамъ, че народната любовъ и преданостъ, на които искрено се радваше и уповаваше Негови-ятъ баща презъ цѣлия си животъ, ще съпжтству-ватъ и подкрепятъ и Моя синъ въ Неговото ца-руване, за

да закрепи и продължи успѣшно великото народно дѣло, за което живѣ и неуморно ра-боти О'Бозе починалия Му баща.

Отъ тия скжпи за менъ чувства на благо-родния български народъ Азъ ще черпя сили и куражъ за грижитѣ, които ще посветя къмъ Моя синъ въ изпълнение на трудния Ми майчинъ дългъ, за да расте младиятъ царъ въ сърдечна обичъ и (Краятъ на стр. 7 долу)

Нашият дълг

Отиде си Царятъ. Изплака го народътъ. Отададоха му се почести, каквито подобаваха на свѣтлата негова личностъ. Сега. Какво ни очаква?

България бѣше заприличала на многочленно семейство съ грижливъ, трудолюбивъ и пестеливъ-печаловникъ баща,—прекалено много добъръ, кроткъ, скромнъ и тихъ, потъналъ въ своитѣ грижи, а децата му най-разнородни по темпераментъ и по начинъ на схващане живота — повечето разюздани готовановци, отколкото хора на труда. Идва последниятъ часъ на бащата. Всички се стжписватъ. Ударътъ е съкрушителенъ. Ами сега? Сепватъ се. И се залавятъ за работа — кой какъ може. Възкръсва бащата въ душата на всички и всички тепърва го ценятъ, величаватъ го и го боготворятъ. Виждатъ какво сж изгубили и преценяватъ дали съ постжпкитѣ си не сж ускорили неговата смъртъ. Скрѣбъ неутешима. Съвѣстѣта заговорва — гризе ги. И ето, незащитениятъ приживе баща става ръководна звезда за своята челядь — всички трѣгватъ по неговитѣ стжпки и чрезъ почитѣта паметѣта на скжпия свой татко всички се издигватъ и ставатъ достойни, почтени граждани, които служатъ за примѣрна похвала за околни и близки.

Изгубихме великъ, рѣдко достигнатъ народенъ вождъ. Неговитѣ дѣла, примѣрниятъ Му животъ, сълзитѣ и стенанията на народа и него-

преданостъ къмъ нашия народъ и въ усърдна служба на хубавата родина.

Неизказано трогната отъ привързаностѣта, засвидетелствуванa къмъ незабравимия покойникъ, къмъ Неговия синъ и къмъ цѣлото Ни семейство моля Ви, г. м-ръ-председателю, да бждете тълкувателъ предъ цѣлокупния български народъ на Моята отъ все сърдце благодарностъ и на най-гореща признателностъ.

София 8 септември 1943 г.

Иоанна

витѣ молитви сж достигнали небеснитѣ селения и сж му запазили мѣсто злочно, мѣсто спокойно. Нашата църковна кондика скоро ще запише въ страницитѣ си и неговото име и неговия ликъ. Сега, какъвъ дългъ се изпрѣчва предъ развилнѣлитѣ се български синове, които, незначитийки своя покровителъ-баща, когото виждаме — отъ пракалени грижи и трудъ — сконча тѣй рано своя животъ, бѣха трѣгнали по свой пжтъ, тѣ — неукитѣ, неопитнитѣ, които, смѣтайки морето до колѣне, сж се заели да разрешаватъ свѣтовни проблеми, като сж се отдѣлили отъ българското обшество, отъ своитѣ бащи и братя и сж се обявили за врагове народни.

Какво очакватъ и онѣзи наши властогонци, които съ своитѣ вѣчни критики, съ тъмнитѣ очила които сж сложили на носа си, виждатъ навсѣкжде черно, нищо свѣтло, които оставатъ глухи даже и предъ възклицанията и удивленията на чужденцитѣ предъ грамадния успѣхъ на едва освободения отъ вѣковно робство български народъ и съ своитѣ злословия тровятъ душата народна и съятъ разединение и разпложъ?

Още не сж изсѣхнали сълзитѣ изплакани отъ цѣлия народъ по тѣй неочакваната му загуба. Да се сепнемъ. Той, великиятъ нашъ Царъ, остави ни великъ примѣръ за подражание, остави ни велики идеали. Да се не отклонимъ нито стжпка отъ Неговия пжтъ. Да не помрачимъ нито съ помисълъ великия заветъ, който Той ни завеща! Да бждемъ достойни за великата му жертва. Да се сплотимъ около трона на маловъзрастния неговъ сиракъ — наследникътъ и съ общи усилия, и съ общи старания и страдания да изградимъ величието на България, величие, което се ражда и изгражда при родилни болки — нищо не се създава безъ трудъ, безъ воля, безъ любовъ и мжки.

К. Х.

Вѣнецътъ, който Ръководното тѣло на Илинд. организация поднесе предъ тленнитѣ останки на О'Бозе починалия Царъ Борисъ III

Борисъ В. Мончевъ

Борисъ В. Мончевъ е роденъ на 15 августъ 1881 год. въ гр. Прилепъ, Македония.

Основното си образование получава въ Солунъ и впоследствие презъ 1902 год. завършва и Солунската гимназия. Веднага следъ това учителствува въ същата гимназия въ продължение на две години.

Презъ 1907 г. постъпва въ юридическия факултетъ при Соф. държавенъ университетъ.

На следната година продължава образованието си въ Загребъ и оттамъ отива въ Швейцария и завършва право въ Женева презъ 1911 г.

Следъ това завръща се въ България и става секретаръ на Митрополията въ Деде-Агачъ. После председателъ на Постоянната комисия въ Гюмюрджина (1913 год.) и по късно окръженъ управителъ въ същия градъ.

Отъ 1918—1920 г. е билъ същевременно председателъ на комисията по настаняването на бълганцитѣ—българи, като има особени заслуги за засилване българския елементъ въ Тракия. Още като ученикъ и учителъ въ Солунската гимназия Б. Мончевъ взима дейно участие въ Македоно-одринскитѣ освоб. борби, въ които има особени заслуги, затова е билъ избранъ и членъ на Центр. революц. комитетъ. На него се дължи много по организирането на Солунъ и Солунско. Семейството на Василъ Мончевъ бѣ изобщо родолюбиво и услужливо. Дѣдо Василъ, неговиятъ баща, бѣ винаги готовъ да подкрепи всѣка родолюбива инициатива и бѣше защитникъ на българитѣ.

Борисъ Мончевъ е вземалъ живо участие въ Конституционнитѣ клубове презъ Хуриета 1908 г. Той бѣ и голѣмъ стопански деятель. На него се дължи образуването на кооперация „Арда“ въ гр. Кърджали. Инициаторъ е за образуването на граждански клубъ въ Кърджали и неговъ председателъ. Борисъ Мончевъ бѣ членъ и на много други родолюбиви и просвѣтни организации, въ които е взималъ дейно участие.

Презъ 1915—18 год., Европ. война, е участвувалъ съ 39 Родопски полкъ и впоследствие изпратенъ въ Военната инспекция — Драма—по прехраната на населението.

Презъ 1920 г. е избранъ за първи пѣтъ народенъ представителъ въ XIX обикновено народно събрание, въ което изкарва цѣлиятъ мандатъ. Отъ 1924 до 1934 г. въ продължение на 10 години е билъ въ Цариградъ и търгувалъ съ тютюни. Презъ 1934 г. се завръща въ България и продъл-

жава същата търговия въ Кърджали. Презъ 1938 год. е избранъ за втори пѣтъ за народенъ представителъ въ XXIV обикновено народно събрание като кандидатъ на Момчилградската избир. колегия, а за трети пѣтъ пакъ отъ същата колегия — до смъртта му на 4 окт. 1942 г.

Преждевременната смъртъ го лиши отъ възможността да бѣде полезенъ на родъ и родина.

Опѣлото му стана въ черквата Св. Недѣля. Отъ страна на Илинденци за дѣлото на Б. Мончевъ говори председателятъ на организацията Л. Томовъ, който изтъкна голѣмитѣ заслуги на Б. Мончевъ и цѣлото семейство—Мончеви за освобождението и обединението на бѣлг. народъ.

Б. Мончевъ оставя голѣма следа подиръ себе си и въ областта на стопанското повдигане на страната. Пропитъ съ здравъ националенъ възходъ той бѣ истински стожеръ на нова България.

Вѣчна да е паметта му.

Дѣлото му на вѣки ще блести като неугасващъ факелъ и ще прѣска свѣтлина въ душитѣ на бѣлгнитѣ поколѣния.

Л. Томовъ

И Елъ-тепе плаче за царя

О, Елъ-тепе предвѣченъ, ти царъ на върховетѣ, днесъ тѣженъ се издигашъ високо надъ Пиринъ, че царъ изпращашъ рѣденъ въ земята миръ да наиде, че вѣчно се раздѣляшъ съ обичния си синъ!

Той нивга нѣма вече на гости да ти дойде, по тебе пакъ да броди съ товара на туристъ, че него вече не пушатъ царетѣ наши славни; прибраха тѣ най-сетне и третия Борисъ.

Прости се той съсъ тебе и съ Витоша бурлива, съсъ София престолна, съсъ българския тронъ, съ царцата вдовица, съ детето си сираче — замѣстникъ на прадѣдо — Великий Симеонъ...

Все тѣй ли ти скърбѣше въ онѣзи дни далечни, когато ти изгуби и старитѣ царе? Ахъ, тѣзъ гори печални дали ще пакъ запѣятъ? Тазъ жалостна камбана вече нѣма ли да спре!...

Банско, 30. VIII. 1943 г.

Дим. Молеровъ

„Намъ ни трѣбва миръ и братска любовъ между всинца ни, единение и единомислие. Ние сме свободенъ народъ, който има право на силна държава, основана на здрави принципи. Силниятъ народъ ще види добри бѣлгнини при едно условие: че е свободенъ и независимъ господаръ на своята държава“.

Царьтъ

„Силата на една народна войска е сборъ отъ много условия. Покрай умѣното командване и съчетанието на усилията на разнитѣ родове оружия, едно отъ най-важитѣ условия е духътъ, моралътъ на войската, който създава духовната спойка между началника и изпълнителя и готовността да се постигне поставената цель даже съ цената на саможертвата“.

Царьтъ

Ревизионната чета въ Битолския револ. окръгъ

3.

Първият походъ презъ границата и първото ни денуване въ борческа Македония

(Продължение отъ кн. 5—6 (145—146))

На 28 IX. 1902 год. четата бѣше готова за походъ. При насъ бѣше вече аташираниятъ нашъ пунктовъ куриеръ АНГЕЛЪ ВИНИШКИ. Денувахме притаени въ недрата на Осогово подъ границата, при имението на бай Веселинъ отъ с. Червена ябълка — Кюстендилско. Чакахме да настѣпи нощта. При насъ се присѣдини и новосформираната чета съ 10 момчета на СИМЕОНЪ ВИТАНОВЪ МОЛЕРОВЪ отъ Банско. Имаше нареждане С. Молеровъ да заміне съ насъ и да го оставимъ въ кочанския районъ, като титуляренъ войвода.

Канала презъ границата познавахъ добре. По сѣщия се обслужваше и пограничния пунктъ на В. М. О. Р. О. въ Винаца. Отъ тамъ, като главенъ учителъ и рѣководителъ презъ учебната 1898/99 год. нѣколко пѣти бѣхъ миналъ до Кюстенитъ и обратно. Сега ме вълнуваше новото ми положение: ще мина въ каяфета на комита съ всичкитѣ строгости на комитския режимъ. Така бѣхъ нагизденъ отъ пунктовия распоредителъ бай Марко Секулички и съ по особеното внимание къмъ менъ отъ Ангелъ Винашки, че и азъ не бѣхъ положителенъ дали ще издържа дългия и труденъ пѣтъ съ походния снаряженъ товаръ върху ми, като довчерашно „мазно даскалче“, както обичаха нѣкои да наричатъ учителитѣ въ Македония. Навѣрно въ този ми комитски каяфетъ бѣхъ интересенъ и за другитѣ, а може би нѣкои отъ тѣхъ да ми завиждаха...

Нощта настѣпи. Дойде часътъ на първото изпитание и каляване духа на момчетата въ четата ни при форсиране на границата, съпроводно съ непредвидени прекеждия и рискъ за живота на всѣки. Наоколо въ гората бѣше тихо. Чу се наставнически гласъ на нашия водачъ Ангелъ Винашки.

— Трѣбва да се побърза, бай Давидовъ — каза Ангелъ.

— Време е да се приближимъ къмъ граничната линия и съ Бога напредъ, преди да съмне да бждемъ въ село Драгобраща. Следъ кратко съвѣщание, даде се заповѣдъ всички да бждатъ готови. Повѣри се паролата на патраула и последниятъ излѣзе напредъ, следъ Ангелъ Винашки. Тръгнахме. При преминаване границата, охранявана съ всевъзможни застави и постове, всички бѣхме овладани и вдѣхновени подъ впечатлението на единъ рѣдкъ процесъ на таинствено свешенодействие, продиктувано отъ инстинкта на самосъхранение. На дистанция отъ две крачки единъ следъ другъ, проточени въ дълга редица, възхитено следвахме строго измѣрени ни пѣтъ отъ нашия патраулъ, предвожданъ смѣло отъ куриера Ангелъ Винашки. Тукъ, именно, ние съ въодушевление изпитвахме какъ Ангелъ — този скромнъ синъ на Винаца, застѣпваше съ рицарска доблестъ и рѣдка преданность къмъ освободителното ни дѣло, възложената му куриерска длѣжностъ, излъчвайки всеотдайно осторожни грижи на съзнание съ явенъ рискъ на живота си, за да не изложи повѣренитѣ му лица. Съ заредена манлихера въ

рѣже и напрегнатъ слухъ, самоувѣренъ да открие шума и на загнѣздила се изъ шумолака птичка, бай Ангелъ Винашки пристѣпваше бодро напредъ въ тъмнината по своя измѣренъ пѣтъ къмъ целта. Звездитѣ и сулиетитѣ отъ разклоненията на Осогово бѣха най-вѣрнитѣ ни нощни спѣтници. Всички съ заредени манлихери следвахме неотклонно нашия водачъ Тома Давидовъ, който като началникъ вървѣше винаги напредъ, а подиръ него и азъ, следъ свръзката ни съ Ангела. Така следвахъ подъ редъ подиръ насъ и отдѣлионнитѣ началници съ момчетата си. Следъ нашата чета вървѣше по сѣщия редъ и Симеонъ Молеровъ съ четата си, който отиваше да застѣпи кочанския районъ.

Благодарение положителната осведомителностъ на куриера Ангелъ Винашки за разположенитѣ на турскитѣ постове и застави, съ каквито бѣха осѣяни склоноветѣ подъ границата на Осогово отъ квартируващитѣ гарнизони въ с. Калиманци и Винаца; благодарение на голѣмата му опитность и фанатично съзнание на дългъ и распоредителность при похода ни презъ границата, сѣщата нощъ влѣзохме безъ никакъвъ инцидентъ въ с. Драгобраща. Добре посрѣщнати отъ рѣководното тѣло на организацията въ с. Драгобраща, веднага четитѣ се разквартируваха въ шесть по-солидни къщи на тритѣ махали на селото. Тукъ стана първото ни денуване въ борческа Македония.

Драгобраща е планинско село съ бѣлтарско население въ кочанската околия, разположено въ ю. и. склонъ на Осогово. Къщитѣ сж разхвърлени и образуватъ три махали: Терзийска, Цушинска и Кесаджийска. На около 15 клм. отъ него е с. Винаца, кждето всѣка срѣда става голѣмъ седмиченъ пазаръ. Къмъ обѣдъ научихъ, че тоя день сутринята много отъ селянитѣ, както всѣкога, заминали на пазаръ за Винаца. Веднага нѣщо ме жегна и изказахъ опасенията ми на бай Ангелъ Винашки, който бѣше на квартира при насъ съ Т. Давидовъ въ Терзийската махала.

— Ако е допуснато това, Бай Ангеле, казахъ му азъ, пребиваването ни въ Драгобраща нѣма да остане тайна за турцитѣ. Обикновено селянитѣ въ такива случаи обичатъ да се похвалватъ повѣрително на близко познати въ пазара, че иматъ „гости“ въ селото, безъ да подозиратъ, че това отъ уста въ уста и отъ ухо на ухо може да отиде до ушитѣ на заинтересуванитѣ лица и шпиони на властята.

Ангелъ се посмути и поклати утвърдително глава. Той знаеше по-добре отъ всички положението въ Винаца.

— Ще вземемъ мѣрки, отвърна замислено Ангелъ. Нали знаешъ обикновено пазарджиитѣ въ село се нагласяватъ отъ вечерята и заминаватъ рано презъ нощта на пазаръ, за да могатъ сѣщия день да се завърнатъ. Рѣководителътъ незнае за идването ни, за това и не е могълъ да ограничи отиването имъ. Охранитѣлнитѣ постове сж поставени, следъ като мнозина сж заминали. Подозренията и лошитѣ ми предчувствия по-

вѣрително изложихъ и на Т. Давидовъ въ при-
сѣствието на Ангелъ Вилишки и Симеонъ В. Мо-
леровъ. Обяснихъ му, че поради изключителния
режимъ, подъ който бѣше поставено и изложено
българското население въ Вилица и това отъ се-
лата въ лѣво на Брѣгалница отъ властѣта презъ
Вилишката афера (14. XI. 1897 год.¹⁾ а още повече и
тормоза следъ нея, поради измѣната и шпионажа
на Георги Йованчевъ до 1900 год.²⁾ положението
на организацията въ тоя районъ не е розово. Ду-
хътъ въ по слабохарактернитѣ е разколебанъ и съз-
нанието въ мнозина е деморализирано. Това не
ми вдъхва яко довѣрие.

Това обстоятелство озадачи и Тома Давидовъ.
Той измѣни хубавото си настроение отъ впечатле-
нията му за благополучното ни пристигане и добъръ
приемъ въ Драгобраща. Стана сериозно съвѣща-
ние и решихме:

1. Щомъ се смрачи, Ангелъ Вилишки да си за-
мине обратно. Счетохме, че той си е изпълнилъ
достойно своя дългъ къмъ насъ. За преданната
му служба, като куриеръ, Давидовъ му изказа
другарски благодарности.

2. Безъ да знае никой въ Драгобраща, Си-
меонъ Молеровъ съ четата си същата нощъ да
мине отвъдъ р. Брѣгалница и да отиде въ с. Ориза-
ри. Тамъ ще влѣзе веднага въ контактъ съ око-
лийското ржководно тѣло на организацията въ Ко-
чани за понататъшната му дейность като войвода
на района. Обяснихъ му, че ржководителъ на ор-
ганизацията въ с. Оризари е учителътъ Григоръ
Димитровъ, мой бившъ добъръ колега отъ Вили-
ца. Дадохъ на Молерова шифровано писмо за Гри-
горъ.

3. Ние съ Давидова да продължимъ пѣтя си
съ четата, безъ никакъвъ водачъ, за да не знае
ржководителътъ въ Драгобраща посоката на дви-
жението ни и кжде ще бждемъ другия день.

¹⁾ За Вилица, вижъ описанието ми въ кн. 4/104 на
сп. „Илюстрация Илинденъ“

²⁾ За измѣната и подлото шпионство на Г. Йованчевъ
въ Вилица вижъ статитѣ ми въ кн. 6/116, 7/117, 8/118,
9/119 и 10/120 въ сп. „Илюстрация Илинденъ“

Нашия повѣрителенъ маршрутъ бѣше презъ
пл. Плачковица въ радовишкия районъ и отъ тамъ
да минемъ по скоро Вардара. Счетохме, че е из-
лишенъ куриеръ или водачъ, понеже азъ доста-
тъчно познавахъ канала и ржководнитѣ лица на
организацията до тамъ. Въ изпълнение на това ни
решение, понеже пѣтищата ни бѣха противопо-
ложни, вечерътъ се сбогувахме и първи ние на-
пуснахме Драгобраща. На Ангелъ дадохъ писмо
за Дѣлчевъ, че сме приетигнали благополучно и
че ще продължиме пѣтя си.

Безъ никакъвъ водачъ минахме спокойно
р. Осойница, лѣвъ притокъ на Брѣгалница, която
раздѣля Осогово отъ Плачковица пл. и се отпра-
вихме къмъ с. Лаки. Преди разсъмване бѣхме въ
гората надъ селото, кждето и денувахме, понеже
се указа, че същата нощъ въ селото имало като
охрана на таксилдарина нѣколко заптиета отъ
Пехчево, къмъ който административенъ центъръ
се чишлѣше и с. Лаки.

Лаки е плаинско село съ добри и корави
българи въ Малешевския районъ. Поради своето
географско мѣстонахождение въ източния гористъ
преслобъ на Плачковица, между Кочанската, Ра-
довишката, Малешевската околии и Пиянечката
нахия /мюдюрлукъ/, това село се използваше отъ
организацията като вжзелъ за временно обслуж-
ване междусѣднитѣ революционни райони.

Ржководителътъ на организацията въ Лаки,
съ двама добри съселани, прѣзъ цѣлия день не се
отдѣли отъ насъ и бѣше винаги въ услугитѣ ни.
Отъ него се информирахме за положението въ
Радовишкия районъ, презъ който трѣбваше да
минемъ. Научихме, че Радовишкия районенъ войвода
Стаменъ Темелковъ съ четата си билъ наблизомъ
въ планинскитѣ села. Писахъ му да се срѣщнемъ.
По каналенъ редъ, същия день отговори, че ще
ни чака въ с. Смилянци, като ни съобщи и паро-
лата.

Снабдени съ достатъчно храна, вечерътъ пое-
хме къмъ билото на Плачковица и се опжтихме
къмъ Смилянци.

Христо Настевъ

Кузманъ Николовъ Траяновъ

Кузманъ Николовъ Траяновъ отъ с. Доленци,
Демиръ-Хисаръ, Битолско, роденъ 1885. Неграмо-
тенъ. Работникъ на револ. организация, зачисленъ
въ селската чета, вѣорженъ съ „мартинка“ пуш-
ка, тетовска, на 18 юлий 1903, встѣпилъ въ четата
на Сотиръ Ристевъ, Брезовския войвода. На 20 юлий
тази чета е обсадила черкезкото село Ново-село,
запалила нѣколко плѣвни и се е оттеглила въ с.
Брѣзово. Отъ тамъ Кузманъ билъ изпратенъ при
горската чета на Н. Дечевъ. Тази чета на 10. VIII.
се е притекла въ помощъ на сражаващата се чета
на Йорданъ Пиперка при „Герамидница“ на Суво-
поле, кждето и загина. Кузманъ е земалъ участие
въ всички по-нататъшни движения и сражения на
тази чета до ликвидиранието на възстанието, презъ
октомврий, следъ което е стоялъ скритъ у дома
си цѣлъ единъ месецъ.

Подиръ възстанието, презъ 1904 и нататъкъ,
Кузманъ е взималъ живо участие въ револ. ор-
ганизация като легаленъ, билъ е началникъ на сел.
комитетъ цели 3 и половина години.

Подиръ сръбската окупация отъ 1912 той е
билъ тормозенъ отъ сърбитѣ по случай навлиза-
нето на албанцитѣ въ Охридъ. Презъ 1915 до
отстѣпленieto на фронте 1918 той е билъ селски
кметъ въ с. Доленци, а следъ втората сръбска оку-
пация почналъ е адския животъ за него. Но най-
много е пострадалъ презъ 1913: около кръстов-
денъ (септемврий) П. Чаулевъ и Мил. Матовъ из-
пратили сж до Кузмана окржжни писма за б/нтъ
противъ сърбитѣ; между тѣзи писма имало едно
за с. Жванъ; това писмо Кузманъ го е далъ на
Йоше Петревъ въ Жванъ смѣтайки го за вѣренъ
като старъ работникъ на организацията; Йоше про-
челъ окржжното писмо и го върналъ на Кузмана,
следъ това е отишелъ въ с. Сопотница при сръб-
ския пропагандистъ-учителъ Пейко М. Вуковичъ и
му разказалъ за това „комитетско“ писмо. Веднага
Пейко събира своитѣ вѣрни „четници“, праща ха-
беръ на сръб. „войвода“ Никола Стойковъ отъ,
с. Бабино (по-сетне кметъ) и отива въ с. Доленци)
(Следва стр. 11 долу

Единъ преданъ револ. дѣецъ

Атанасъ Дѣлевъ, роденъ въ с. Смилево презъ 1883 г., свършилъ V-и кл. въ Битолската гимназия презъ 1900 г., бива назначенъ за учителъ въ с. Слѣпче, Дем.-Хисаръ, кждето го заварил илindenското въстание—1903, въ което е вземалъ живо участие. Подиръ това бива учителъ въ с. Бабино, центъръ на четническото движение, дето изпълнява и длъжността секретаръ на мѣстния комитетъ. Презъ 1904—1907 с. Бабино влизаше въ моя революционенъ районъ, Атанасъ е на поста си.

Атанасъ Дѣлевъ

Презъ юний 1906 г. бѣхъ го натоварилъ да ми препише нѣколко окръжни писма за чуване на полскитѣ имоти; преписалъ и ги е изпратилъ въ с. Сроещица, а тамошниятъ комитетъ ги далъ на куриера Толе Стойковъ Трайковъ да ги носи въ с. Мренога, въ чиято „кория“ съ четата си азъ бѣхъ на бивакъ. По пѣтя куриерътъ попадналъ въ засада отъ турски джандарми и изхвърлилъ писмата, но джандармитѣ забелѣзали това, залавятъ Толета, намиратъ и писмата, па хайде въ Битоля,

залавятъ Кузмана, Никола Стефановъ Макариоски, Илия Секуловъ, и Ангала Тренчевъ отъ с. Голѣмо Илино, биятъ ги до смъртъ, па ги откарватъ въ Крушово вързани, а отъ тамъ въ Битолския затворъ, кждето сж лежали 2 и половина месеца, и сж били освободени срещу 47 наполеона златни. Презъ м-цъ май 1919 Кузманъ и Илия Секуловъ сж били закарани за интерниране; въ Крушово той е далъ на Среския Н-къ 10 златни наполиона и го пустаналъ, обаче Илия Секуловъ откаралъ въ Крагуевацъ, кждето е стоялъ 3 месеци.

Кузманъ има жена Варвара, родена 1885 и трима синове: Борисъ 1912, Нове 1920 сега бълг. войникъ и Миладинъ 1925. Освенъ тѣхъ има и три оженени дѣщери. Материалното му състояние е срдно.

Т. Арсовъ

въ затвора, гдето е лежалъ повече отъ 2 години, до подиръ „хуриета“.

По поводъ на това Атанасъ Дѣлевъ избѣга въ гората и се причисли въ моята чета, па го нагърбихъ съ длъжността секретаръ. 14 августъ сжщата година при една схватка съ турския аскеръ Атанасъ биде раненъ въ долната частъ на дѣсния си кракъ; раненъ го изпратихъ въ с. Пространѣ кждето „докторотъ“ Блажо—майсторътъ отъ с. Слатино, Охридско—го лѣкува дълго време но не можа да го изцѣри, па се видѣхъ принуденъ да го изпратя въ Битоля.

Презъ ноемврий, Атанасъ предрешенъ въ селски дрехи съ единъ конь и двама куриери трѣгна за Битоля и влиза. Подиръ нѣколко дена предаденъ отъ нѣкого, турската полиция го открила, заловила и „бупъ“ въ затвора; на следния день изкарватъ го въ „хукюмата“, показватъ му заловенитѣ окръжни, накарватъ го да напише нѣщо, той измѣн-ва почерка си, сравняватъ съ окръжнитѣ, не е сжщия, но турцитѣ сж увѣрени, че окръжнитѣ ги е написалъ Атанасъ Дѣлевъ и го осждаатъ на 10 години затворъ. Следъ това откарали сж го въ военната болница на лѣкуване, но не се излѣчи.

Презъ време на „хуриета“ 1908 г. Атанасъ е билъ освободенъ, заминалъ за София, подложилъ се на операция и долната частъ на ранения му кракъ била отсечена и замѣстена съ изкуствена, та сега е кьопавъ.

Презъ 1916 г. видѣхъ Атанасъ въ Битоля чиновникъ въ финансовото управление, а въ 1918 г. се настани въ София, кждето се намира и днесъ Има семейство, материално е слабъ.

Т. Арсовъ

ПРЕДЪ ПРАЗДНИКА НА БЪЛГ. ВОЙСКА

Па станъ

На 29 пех. Ямболски полкъ

Припада топла вечеръ надъ земята,
луната грѣй, замира глѣчь звѣнь,
и въ този часъ на тишината свята
заспиватъ воинитѣ крепекъ сънь.

Въ палаткитѣ — огромни пеперуди —
почиватъ уморенитѣ тѣла.
Кога въ зори тржбата ги пробуди,
ще екнатъ бодро войнствени гърла.

Тѣ днесъ сж мирни, тихи и спокойни,
за роденъ домъ е скритиятъ имъ блѣнь,
но утре ревнатъ ли тржбитѣ бойни,
ще пламне въ тѣхъ заветъ единъ, свещенъ.

Срешу врагъ ще литнатъ храбри, смѣли,
съ победното имъ бащино „Ура“
въ сърдцата имъ, за подвигъ зажаднѣли
ще грѣй на слава вѣчната зора.

Никола Никитовъ

Паметникът за Гоце Дѣлчевъ

Както е известно, на 3 май н. г., въ с. Баница, край гр. Сѣрѣ, на самото лобно мѣсто на апостола Гоце Дѣлчевъ се образува комитетъ за издигане величественъ паметникъ напомнящъ величавата борба на македонския българинъ за извоюване на свободата си.

Тоя день все на сѣщото мѣсто за сѣщата цель се събра сумата 100,000 лв. и се пое инициатива за досѣбиране срѣдства за да може Баница да се обърне на светиня, въ която ще идватъ на поклонение подрастващитѣ поколѣния да черпятъ примѣръ и поука какъ трѣбва да се служи свѣто, безкористно предъ отечествени идеали.

Уставъ на комитета за издигане паметникъ на Гоце Дѣлчевъ въ гр. Сѣрѣ.

Цель

Чл. 1. Учредява се комитетъ за издигане на паметникъ на револ. и апостолъ Г. Дѣлчевъ, койго следъ като извърши задачата си, престава съществуването си.

Срѣдства

Чл. 2. Срѣдствата за издигане паметникъ се събиратъ отъ пожертвувания отъ всички обществени и автономни учреждения, институти и частни лица.

Съставъ и управление

Чл. 3. Комитетътъ се състои отъ 18 члена, отъ които единъ председател, двама подпредседатели, секретаръ, касиеръ и 13 члена.

Чл. 4. Мандатътъ на избрания комитетъ трае до завършване на поставената му задача — издигане достоенъ паметникъ на Г. Дѣлчевъ.

Чл. 5. Всички членове на комитета служатъ безвъзмездно.

Права и задължения

Чл. 6. Председателятъ представлява комитета предъ всички власти, мѣста и лица.

Забележка. Въ отсъствие на председателя, двамата подпредседатели иматъ горнитѣ права.

Чл. 7. Председателятъ свиква, ръководи и изпълнява решенията на събранията на комитета. Той приподписва всички книжа. Въ от-

сѣствие на председателя — подписва единъ отъ подпредседателитѣ.

Чл. 8. Решенията на комитета сѣ законни щомъ сѣ взети съ болшинство отъ членоветѣ на комитета, жители на гр. Сѣрѣ.

Чл. 9. Секретарътъ води входящия и изходящи дневници, протоколната и др. книги на комитета и приподписва писмата.

Чл. 10. Касиерътъ

а) Прибира всички суми изпратени на името на комитета срещу редовни квитанции.

б) Грижи се сумитѣ да се внасятъ редовно на олихвяване.

в) Съ разрешение на председателя извършва разходи срещу редовни документи.

Чл. 11. Комитетътъ опредѣля за день на всенародно чествуване и поклонение паметътъ на Г. Дѣлчевъ и другаритѣ му 4 май.

Печата

Чл. 12. Печатътъ на комитета е кръгълъ, съ lika на Г. Дѣлчевъ въ срѣдата а околността съ надписъ: комитетъ за издигане паметникъ на Г. Дѣлчевъ въ Сѣрѣ.

Българска земя

(Пѣть и легенда)

Никой повече отъ Илинденци не може да разбере дълбокия смисълъ на тѣзи две думи *Българска земя*. Чеда на една бурна епоха, силни и бодри съ своя български духъ презъ всички мъки и радости на българския човѣкъ, илинденци днесъ представятъ сами по себе си не само единъ остатъкъ отъ преминали славни и епични български времена, но и една действителна сила на ново-българския духъ, една здрава основа на обединението и обединяващото се българско отечество — истински войници на напредващата и закрепваща родна българска държава.

Точно въ този духъ на безмърна обичъ и преданостъ къмъ българското звание и български напредъкъ е написана книгата *Българска земя — пѣть и легенда* отъ проф. Владиславъ Миладиновъ — Алексиевъ, издание на Македонския Неученъ институтъ, София 1943 година.

Книгата *Българска земя — пѣть и легенда* е единъ сборникъ съ материали, пѣтни бележки, описания на градове, села и природни хубости за свободната българска земя — отъ долното течение на Дунава до Охридското езеро и отъ Видинъ до Бѣлото море. Най-много сѣ материалитѣ, които засягатъ живота, нравитѣ, красотитѣ на македонската земя. Здравината и бодростта на македонския човѣкъ сѣ поставени сѣщо въ центъра на книгата на проф. Владиславъ Миладиновъ — Алексиевъ. Дадени сѣ много страници за Илинденъ, епопея и нѣкои отъ нейнитѣ първи сили. Подредени сѣ много материали за Добруджа, Бѣло-морска България — за всички други обширни български земи.

Книгата *Българска земя — пѣть и легенда* е за всѣки македонски българинъ едно истинско откровение. Тя се чете съ наслада. Тя мислено пренася всѣки българинъ къмъ свѣтлихъ простори на нашата отечествена любовъ и на нашата преданостъ къмъ българската държава. Просторитѣ, които тая книга на проф. Миладиновъ—Алексиевъ открива, сѣ простори родни, близки до съзнанието, до ума и до сърдието на всѣки българинъ.

Следъ сборника *Андрей Тошевъ*, въ който бидоха събрани толкова ценни материали изъ сегашното и миналото на македонската земя и на македонскитѣ борби за освобождение, проф. Миладиновъ—Алексиевъ сега ни дава съ новата си книга *Българска земя — пѣть и легенда* — и своето лично отношение къмъ сбора отъ въпроси, тежени и копнежи на българската душа, които ни прикрепватъ още повече къмъ идеалитѣ на нашето всебългарско отечество, за което се бориха илинденци преди близу четиридесетъ години, като сѣ готови и днесъ, съ всички сили и съ цѣлата си преданостъ къмъ българското отечество, да защитятъ границитѣ на обединената българска държава.

Ние препоръчваме най-горещо книгата на проф. Миладиновъ—Алексиевъ, назована съ хубавото име *Българска земя*, на всички илинденци и на цѣлия нашъ български народъ въ Македония. Като издание на Макед. Наученъ институтъ, тя ще бжде наскоро разпространена чрезъ всички книжари на страната, отъ кждето всѣки ще може да си я достави.

КУЗО МАНЯКСКИ

Буйният поток на освободителното движение залъ и чифлика Маняк, сгушенъ въ дъното на широко разкриваща се къмъ северо-западъ гънка на хълма „Черната планина“ чието западно подножие се мие отъ р. Бистрица, а на отсрещната ѝ страна въ жгъла, образуванъ отъ нея и притока ѝ Бѣлица, се простира величествено прочутиятъ „Манякски Орманъ“. сигуренъ приютъ и скривалище на бунтовниците

Положението му на чифликъ, ведомството му подъ гръцката патриаршия, близостта му съ гр. Костуръ и гръцкото влияние върху жителитъ му, не му попрѣчиха да влѣзе, едва ли не, пръвъ въ редоветъ на борбата и да отлжи отъ себе си едни отъ най-добритъ и най-дейнитъ за дѣлото работници. Кузо Дим. Манякски пръвъ поведе кървавото хоро и на 20. I. 1898 год. тури начало на освободителното дѣло въ своето родно мѣсто, заедно съ сѣселянитъ си — Доро Янакиевъ, Георги Наумовъ, Артуръ Динковъ. На 10. XII. 1900 г. той вмъкна въ кжщата си новосформираната чета на Атанасъ Петровъ, който съ живото и пленяващо слово посвѣтилъ въ редоветъ на освободителната борба останалитъ вънъ отъ нея Манячени. Съ негово знание и участие четата на Горановъ посети Манякъ на 15. II. 1901 год. за затвърдяване у сѣселянитъ му направеното по-рано. Скоро манячени, умѣло ръководени отъ Кузо, се увѣриха и се убедиха въ светостта и въ необходимостта отъ революционна борба за спечелване на свободата.

Така. Решено бѣ да се убие Нурединъ ага отъ с. Св. Недѣля, голѣмъ изедникъ, намразенъ отъ българи и турци. Отървалъ се на два пжти отъ засади и станалъ отъ това крайно предпазливъ, трѣбваше да бжде нападнатъ отъ мѣсто, кждето той не допускалъ че може да се извърши злодеяние. Мѣстопокушението се опредѣли между Манякъ и Хрупища. Нурединъ ага всѣки понедѣлникъ и втврникъ посещаваше пазаритъ въ Костуръ и Хрупища. Ат. Петровъ съ момчетата си идва на 6 май 1901 г. въ Манякъ, на другия день при зори прехвърли голия хълмъ „Черната планина“ и се отзова на своя постъ. Нѣколко манячени — мъже и жени ѝ услужиха и се грижеха за нейната безопасност. Мѣстото не позволяваше да се земе удобна позиция за нападение. Около 9 часа Нурединъ ага тръгна отъ Костуръ за Хрупища, но късно се съобши това. Време за засада нѣмаше. Четниците се разтичаха отъ бивака, отстоящъ около 250 крачки отъ пжтшосе. Двата Кольовци — отъ Хрупища и отъ Нестрамъ, — приближиха жертвата и я обстреляха. Карайки коня на галопъ, злодеецътъ пристигна въ Хрупища и се прибра, както всѣки пжтъ въ конака на зета си — Селимъ-бей, предаль, че е погубенъ отъ личнитъ си неприятели — бегове, между които и братята Джамилъ-бей и Мустафа-бей, и издхналъ. За тоя резултатъ четата узнава на другия день въ бивака — „Манякски орманъ“, дето следъ покушението бѣ се приютила. Подиръ мъчителното разочарование отъ привидната несполука, настѣпи ликуване за успѣха отъ подвига на храбрецитъ. Тѣ не можаха да се нарадватъ спокойно на плода отъ своя трудъ, особено Григоръ Ван-

геловъ, писаръ на войводата, защото при напушането на бивака не можа да прибере гуната си, въ ржава на която бѣ запазилъ заповѣдта за извършване на убийството и която попаднала въ ръцетъ на войсковитъ части, пристигнали на „мѣстозлодеянието“ отъ Костуръ и Хрупища. Цѣло издателство бѣ извършено неволно отъ самата чета, съ послѣствие — арести, побоища, осжждания. Безъ него убийството на Нурединъ Ефенди, — третото по редъ — би минало като деяние на лично отмъщение, както сж минали убийствата на Касъмъ-ага отъ Колоня и Абединъ-бей отъ Костуръ.

Силната потѣра се отправила къмъ Манякски орманъ, но не посмѣла да се впусне въ вътрешността му да издири и накаже „злодеитъ“, отминала Манякъ, вървайки въ лоялността на „мирната и послушна рая“ на добрия чифликъ-сайбия Дзулфюкяръ-бей и внуцитъ му Джамилъ-бей и Муста-бей. Благодарение положението имъ на чифлигари „авторитета предъ властитъ на чифликъ-сайбиитъ, манячени сравнително най-малко сж пострадали презъ революционния периодъ. Само страданиятъ имъ Кузо е изпиталъ ужаситъ на турския тероръ, силата на своята воля, и предаността си къмъ освободителната кауза Неговото участие въ убийството на Нурединъ Ефенди се разкри въ злополучната заповѣдъ, написана съ обикновена азбука и въ която се упоменава: „Кузо ще ви покаже устно, де да се укриете следъ покушението“.

Тикнаха въ затвора Михо Ставревъ, Христо Самарджията, Бр. Джамилъ-бей и Муста-бей и Василъ Бабулевъ, сѣвсемъ невинни. Кузо Манякски решилъ да избѣгне участъта на затворникъ, но по настояването и съветитъ на Павелъ Христовъ се предаль на властитъ. По-после аристуваха Димитъръ Ив. Марковъ, Козма Стефовъ и Павелъ Христовъ, ръководители на комитета, първитъ двама, районни, последниятъ околийски. За да се всѣе страхъ у арестуванитъ, изследванята се водѣха иощно време. Кузо Манякски подканенъ да каже какво знае по покушението категорично отхвърлилъ отправенитъ му обвинения, но Михо Ставревъ казалъ: „Кузо на три пжти прави опитъ съ четата да убие Нурединъ-ага, но той не попадналъ въ устроенитъ засади, че преди покушението прибралъ четата въ кжщата си, че заловеното писмо се отнася за него, не за други Кузо“. Кузо е подложенъ на нечувани мъжки — въ долния етажъ на конака връзватъ ръцетъ и краката му и почнали да го биятъ, докато изгубилъ съзнание, безъ да сполучатъ да изтрѣгнатъ самопризнание.

Сутринята той се свѣстява и обмисля начина, за всѣване смутъ между властницитъ съ цель да се тури край на упражняванята отъ тѣхъ тероръ и на разкриване революционнитъ тѣйни. Решава да се самонарани съ рискъ да загине отъ нанесения си ударъ. Ключарътъ на затвора разреши му да иде по голѣма нужда. Предъ входа на изходното мѣсто съ ножчето си той разпорилъ корема си, измъкналъ частъ отъ червета си обтегналъ се и почналъ да вика, че непознатъ турчинъ го проболъ съ намѣрение да го убие и съ тоя си подвигъ постигналъ цельта си. Властницитъ обезу-

мъли отъ необикновената случка, погрижили се най-напредъ да излѣкуватъ ранения и повикали лѣкаръ, който като намѣстятъ червата, Кузо ги мѣкнѣлъ викайки: „Оставете ме да умра, нека се чуе навсѣкжде, че въ Турция убиватъ затворниците въ самия конакъ.“

Озвѣренитѣ побойници, смутени отъ свръхчовѣшката постѣпка на Кузо, бащински се грижили за оздравяването му. Най-много се интересувалъ Мухтаръ-ага, джандарм. началникъ въ Корча, който води следствието и който, съзнавайки своята отговорностъ, страхувалъ се е отъ усложнения. Като се научилъ, че ранениятъ се събудилъ отъ дългия сънъ и че му е леко, успокоилъ се. Отива при него и го пита: какъ е и кой го е ранилъ. „Куче, изпратилъ си човѣкъ да ме убива и сега ме питаешъ, кой ме е проболъ!“ Тоя, колкото смѣлъ толкова и дрѣзкъ отговоръ още повече смути гордия турчинъ и страхувайки се отъ усложнения, нѣмайки болница, изпратилъ Кузо въ село при своитѣ и подъ домашенъ арестъ го лѣкували на държавни разноси до пълното му оздравяване.

Героичната постѣпка на Кузо Маняски мина границата на Костурско и заинтересува консултвата въ Битоля, които се застъпили да се тури край на произвола. Това облекчи не само затворенитѣ по убийството на Нурединъ-ага, но и всички арестувани по предателството на Иванчо, отстраненъ отъ четата на Ат. Петровъ, като „размирникъ“ и вѣренъ на Коте отъ Руля.

Следъ двумесечно лѣкуване Кузо Маняски оздравѣлъ напълно. Подъ конвой закарватъ го въ Корча, дето трѣбваше да се гледа дѣлото по убийството на Нурединъ Ефенди. По едно дѣло Кузо билъ осъденъ на 7 години строгъ тъмниченъ затворъ, а по убийството на Нурединъ-ага на 3 год. Сжщата присъда се даде и на Иванъ Христовъ, Михо Ставревъ, Василъ Бабулевъ и Мустабей. Джамалъ-бей, Христо Семерджията „по недоказаностъ“ освобождаватъ. Каква щѣла да бже присъдата на Кузма Стефовъ не се знае. Каранъ заедно съ П. Христовъ подъ конвой отъ Корча за Костуръ, той избѣгалъ отъ ржцетъ на полиция и застаналъ на чело на революционнитѣ чети въ Костурско, на равна нога съ Василъ Чекаларовъ и Пандо Кляшевъ, но щастieto му измѣнило. Четата му и оная на П. Кляшевъ сж на квартира въ с. Шестеево, мартъ 1902 год. и сж открити отъ караула. К. Стефовъ на чело на своитѣ момчета прѣвъ излиза край селото. Вражески куршумъ тежко ранява героя. Другаритѣ му, съ които се е простилъ следъ като имъ пожелалъ спасение и успѣхъ, пробили си пжтъ. Ранениятъ едвамъ се домѣква до квартирата на своята любима — героинята Василка Иванова отъ Битоля, учителка въ селото. Увѣренъ, че нѣма да оздравѣе той решава да се самоубие, но и годеницата му го придружава следъ неговата смъртъ. Така трагично загинаха две любящи се помежду си сърдца, две преданни на родината чада. Тѣхната героична смъртъ, първа по рода си въ околията, очуди и разчувствува дори и враговетѣ ни.

На 2. II. 1903 г. по царска милостъ особождаватъ се всички политически затворници. Кузо Маняски и другаритѣ му оставатъ да доизлежатъ последнитѣ месеци отъ присъдата по убийството на Нурединъ Ефенди, на която следственитѣ власти отдали частенъ характеръ,

Срокътъ на присъдата по Нурединовото убийство изтекълъ въ предвечерието на възстанието. К. Маняски се прибира при своитѣ домашни и съселяни. Не отпочиналъ и ненадванъ още на освобождението си, на стара майка, на мила многобройна челядь, съобщава му се, че на другия день, 20 юлий се обявява многоочаквания бунтъ. Съ нѣколцина свои съселяни той заминава вечерта въ съседното село Жупанища и съ жупанци събарятъ телеграфнитѣ стѣлбове Костуръ — Корча и Костуръ — Хрупища. И за нещастие се разболява — изнемошелиятъ и изнежениятъ му въ затвора организъмъ не можа да понесе усиления трудъ, и стана тиловъ работникъ. Съ жена си и съ вѣрнитѣ си съселяни посреща и изпраща проходящитѣ презъ Ормана чети и възстаници, снабдявайки ги съ храна и служейки имъ за връзка.

Следъ потушаването на възстанието презъ Солунъ и Нишъ Кузо Маняски се отзовава въ България и се настанява на работа. Тайниятъ революционенъ комитетъ възобнови дейността си. Почти на всѣкжде изъ опустошена Македония появили се чети. Снабденъ съ паспортъ и придруженъ отъ Стефо Атанасовъ отъ с. Старичени, Костурско, Маняски се връща — 24 ноември 1904 год. — въ родния си край и въ Бобища се среща съ четата на Никола Андреевъ и Кузо Блацки, току що пристигнали. Следъ нѣколко дневно гостуване у тѣхъ той заминава съ другаря си за Костенариата и се зачисляватъ къмъ тамошната чета подъ войводството на Нумо Желински. Подиръ една година по свое желание минава въ четата на Ильо Добролитски, въ чийто районъ спадаль и родния му чифликъ. Като четникъ Маняски взелъ живо участие въ много сражения съ гръцки банди и аскеръ и показаль чудеса отъ храбростъ, безстрашие и умѣние. На 15 срещу 16. X. 1906 год. той и другаритѣ му Венгелъ х. Христовъ, Ристо Четирска, Аргиръ Дранички били обсадени въ родното му село Манякъ. При зори пробиватъ обржча на аскера и се приютяватъ въ леса, като оставили на мѣстошурмуването една ржчна бомба и една гуна, неволно изпусната. Силната потеря прибрала трофеитѣ и безгласно се завръща тамъ, отдето е дошла. Тя не се реши да отиде по диритѣ на страшнитѣ комити,

Всѣка зима по-дълго служилитѣ и по изнемошллитѣ четници се изпращатъ задъ граница въ България съ две цели: на почивка и лѣчение. Между полученитѣ разрешение е и Кузо Маняски. Отъ София, дето пристигна презъ първата половина на м. януарий 1907 г., той замина за Америка.

Обявяването на хуриета, по-после и на балканската война, заварватъ го въ новия свѣтъ и посреща последното събитие съ неописуемо въодушевление. Организира чета отъ 30 момчета, въоръжени съ собствени срѣдства и ликуващитѣ доброволци, изпратени тържествено отъ американци, тръгватъ за полебрани. Следъ нѣколкодневно пжтуване корабътъ ги отведе въ Атина. Цѣли 11 дни били задържани тукъ. Прѣчки, разтакания и разкарвания сж били правени по всички градове, дето тѣ сж минали. Тоя мораленъ тормозъ не донесе очаквания отъ гръцкитѣ власти резултатъ. Доброволцитѣ напуснаха стара Гърция като българи.

Г. Христовъ

(Следва)

Жертвите при потушаване на Илинденското въстание

(Продължение от кн. 5—6)

75. с. Сопотница.

Село Сопотница, като смѣсено съ български и турски кжши, българите били увѣрявани отъ своите селяни турци, че на селото нищо зло не мѣло да стане. Но 11 августъ пристигнала била войската и дебранци, които не обръщали никакво внимание на селските турци, опожарили 70 български кжши отъ 81, колкото сж били българските кжши, като предварително сж ги ограбили. Не малко пакостъ нанесълъ на селото и башибозукъ. Убити сж

били само двама старци;

† Георги Симонотъ на 70 години

† Стоянъ Дамевъ, на 70 години

На 17 августъ презъ сжщото село минала войска и башибозукъ и убила:

† Петре Янкуловъ на 45 години.

А на 26 септемврий, когато си работѣлъ на полето, убитъ е билъ отъ башибозукъ:

† Петре Кузмановъ на 35 години.

76. с. Мрѣнога.

Една голѣма потеря отъ башибозукъ и войници, минавайки презъ селото на 20 августъ, уби следните невинни селяни, които срещна на пътя:

† Павле Шоклевъ на 55 години

† Цвѣтанъ Бошевъ, на 40 "

† Илия Лозановъ на 56 години

† Иванъ Солунчевъ, на 40 "

† Георги Блажевъ, на 30 "

† Сиянъ Димитровъ, на 16 "

† Тале Новевъ на 20 "

† Божна Новева, на 17 " тежко ранена.

77. с. Слоещица.

Тукъ пакъ войски дебранци съ башибозукъ на 18 IX. минали презъ селото, предали се на грабежъ и убили:

† Богоя Ивановъ на 36 години

† Никола Талевъ, на 16 "

† Стойко Ристевъ 50 "

Селската чета въ сражение съ войниците

дала двама убити:

† Мице Стояновъ отъ сжщото село

† Доле Ристевъ, отъ с. Слѣпче

Освенъ горните ограбени и опожарени сж били следните села:

78. с. Ракитница.

Опожарени 10 кжши

79. с. Ростоица

Ограбени и опожарени 8 кжши

80. с. Журче.

Опожарени 5 кжши.

81. с. Цѣръ.

То е най-голѣмото село въ Демиръ-хисаръ. Войски и башибозукъ, завръщайки се въ Кичево, следъ опустошението на Крушово, нападнали Цѣръ, отдали се на грабежъ и отъ 245 кжши опожарили 189, като сжщевременно убили и 13 души селяни. Селото е минавало за едно отъ най-сѣстоятелните.

Когато на 28 декемврий стигнахме въ него, азъ се намирахъ въ постояненъ контактъ съ пра-

вителствените делегати, та поради многото работа въ това село отне ми се възможността да запиша имената на тия 13 нещастници. Цѣлото население се бѣ прибрало въ 50-те останали здрави кжши. Мякаръ опожарено и ограбено населението бѣ запазило своя бодъръ духъ, какъвто не срещнахме никжде другаде презъ време на обиколката.

(VI Изстъпления въ Кичевско)

Палежи и убийства.

82. с. Карбуница.

Понеже валията отъ Битоля изрично бѣ запретила да посещаваме пострадали села въ Кичевско, за да не се давало поводъ да се оплакватъ сръбските консули, ние се настанехме въ манастира Св. Пречиста, дето поканихме да дойде населението отъ опожарените села, а за извършените опожарявания на селата сведенията ни се

† Ристе Сияновъ, на 55 години

† Мицко Георгиевъ, на 50 "

† Мицковица Георгиева, 50 "

† Траянъ Стойковъ, на 65 "

† Дойчинъ Търпевъ на 45 "

† Мойсо Божиновъ на 68 "

† Ивана Мойсова на 35 "

дадоха отъ властите въ Кичево.

Едно отъ много пострадали села въ мѣстността Копачка е селото Карбуница, въ което дебърски войски и башибозукъ сж нахлули на 22 юлий, ограбили го и опожарили 81 кжши, като сжщевременно убили и следните селяни:

Мицковица Милевскъ, на 56 "

† Мойсовица Милевска, на 65 "

† Лазе Антевъ, на 35 г. отъ с. Старнецъ

† Велянъ Новачевъ, на 40 г. отъ с. Кладникъ

Отъ селската чета въ сражението съ войските паднали убити:

† Глигоръ Карбунишки

† Харитонъ Янакиевъ, отъ с. Доленци.

83 с. Душегубица

Башибозукъ, предводителствуванъ отъ Бержетъ Точъ и Еминъ бей отъ Дебъръ подпомагани отъ Дебърски войски, нападнали селото на 20 августъ, ограбили го и го опожарили. Изгорѣли 45 кжши. Сжщиятъ день били убити:
† Божинъ Милошевъ на 30 години

† Старица Цвѣтковица на 70 години
Сжщиятъ башибозукъ е миналъ презъ селото на 29. IX. и е откаралъ всичкия селски добитѣкъ. Тоя день убити сж били предалитѣ се четници:
† Аврамъ Дамяновъ на 30 години
† Дамянъ Китановъ на 35 години

84. с. Лахчани

Това село е било ограбено и опожарено на 20 августъ отъ башибозукъ подъ предводителството на Тахиръ Толе отъ Дебърско, подпомогнати отъ войски. Изгорили 68 кжши. Селянитѣ се разбѣгали като изоставили покжщина и добитѣкъ.

На 25. X, когато населението се било прибрало въ селото, то е било наново нападнато и при бѣгане убитъ е билъ.
† Стоянъ Станковъ на 20 години.

85 с. Юдово.

На 26 септемврий — четвъртъкъ—отишълъ въ селото каймаканинътъ Джемалъ бей, за да види дали селскитѣ четници сж слѣзли отъ горитѣ да му предадатъ оржието. Като не намѣрилъ тоя день такива, предоставилъ селото на башибозукъ,

който се предводителствувалъ отъ Ризманъ чаушъ отъ с. Курошица. Селото е било ограбено и опожарено. Изгорени били 33 кжши. Задигнато е било цѣлото жито и селския добитѣкъ. Презъ време на възстанието убити сж били двама селяни.

86. с. Кленоецъ.

Презъ това село на 20 юлий минала войска и убила.
† Мияйле Ристевъ на 40 години.

87. с. Иванчища.

Презъ време на възстанието това село е било ограбено и опожарени били 56 кжши, а отъ селянитѣ убити сж били трима души. Споредъ сведенията, които ми дадоха селянитѣ отъ Рабетинъ-

колъ, Кичево и тия, които получихъ отъ власиитѣ въ тая мѣстность сж били пострадали следнитѣ села:

88. с. Орланци.

Убити селяни отъ войска и башибозукъ 15 души, а ограбени и опожарени 91 кжши.

89. с. Патеецъ.

Ограбени и опожарени 13 кжши, а убитъ е билъ единъ селянинъ.

90. с. Рабетино.

Сжщо така ограбено. Изгорени сж били 16 кжши, а убити селяни е имало само двама.

91. с. Световраче.

И въ това село двама селяни сж били убити. Отъ селскитѣ кжши изгорени сж били 35. Селото е било съвсемъ оголѣло.

92. с. Козичино.

То е едно отъ много пострадалитѣ села. Отъ селянитѣ убити били 16 души, а 43 кжши ограбени и опожарени.

Поради това, че при раздаването на помощи-

тѣ присжтствуваха и правителствени мѣстни чиновници, селянитѣ не смѣха да ми предадатъ и поименни списъци на убититѣ въ Рабетинъ-колъ.

Паметникъ при „Рашанецъ“

Пишатъ ни отъ с. Г. Коселъ, Охридско

На 11 май т. г. се състоя общогражданско събрание съ дневенъ редъ:

1. Въздигане паметникъ на падналитѣ борци отъ възстанието въ мѣстността „Рашанецъ“ Горно Селска-община и

2. Начинъ, срѣдства, време и мѣсто за постройката на паметника.

Следъ размѣна на мисли, събранието единодушно даде съгласието си, като излъчи Комитетъ, на който възлага цѣлата грижа — дейностъ, преговори, сключване сдѣлки, покани, събиране на помощи и пр.

Откри се подписка и въ едно кратко време се събраха и за сега разполагаме съ 42,800 лева. Настроението и разположението е отлично по отношение издигането на паметника, и шансътъ е голѣмъ тѣзи дни да догонимъ цифрата 100,000 лева. Ако и нашитѣ сънародници се притекатъ на помощъ къмъ това свято дѣло, за което Ви моля, чрезъ Вашия и на Илинденската организация авторитетъ да направите потрѣбното отъ Ваша страна, дѣловата работа по осъществяването и въздигането на паметника ще се укори и той — паметникътъ — ще бѣде по-достоенъ, по-величественъ.

Вчера изпратихме писмо до М-вото на Войната — отдѣление военни музеи-паметници и гробове — за надлежно одобрение, за да почне комитетътъ по-скоро дѣловата работа, та ако може да се стигне да бѣде готовъ т. г. Затова моля застъпничеството Ви предъ Военното министерство — отдѣление паметници — одобрението да бѣде изпратено по-скоро.

Надѣвайки се на услугата Ви, оставамъ

Съ почитание:

Кметъ на Гор. Селската община
и членъ на Илинд. Организация
Хр. Ив. Паунчевъ

ЖАЛЕЙКА

Съо аваме на всички сподвижници, приятели и познати, че на 16 августъ на пѣтъ за с. Казалджа-кѡй, въ с. Сакарка-Ксантийско, внезапно почина членътъ на Илинденъ-Преображенското дружество

СПИРО ШАФКУЛОВЪ

на 57 години, родомъ отъ Македония

Покойникътъ е вземалъ ниво участие въ Горно-Днумайското възстание въ четата на капитанъ Протогеровъ.

БОГЪ ДА ГО ПРОСТИ И ВѢЧНА МУ ПАМЕТЬ!

гр. Ксанги, 18 августъ 1943 г.

Отъ Ил.-Преображенско д-во — Ксанги

СКРЪБНА ВЕСТЬ

Съ дълбока скръбъ съобщаваме на роднини, близки и познати, че многообичния ни и уважаванъ съпругъ, баща, братъ, зетъ и баджанакъ

ИВАНЪ ПЕТКОВЪ МУТАФОВЪ

62 г., роденъ въ гр. Русе, бившъ финансовъ служителъ, революц. за Македонското освобождение, зап. подофицеръ

почина следъ дълго и мъчително боледуване, когато трѣбваше да живѣе и се радва отъ плодоветѣ на своитѣ трудове и бащини грижи.

— Татко, като се покланяме предъ твоитѣ тленни останки, пожелаваме твоятъ вѣченъ сънь да бѣде блаженъ, защото ти достойно изпълни своя дългъ къмъ насъ, къмъ макед. освободително дѣло, като четникъ, и къмъ държавата, на която служи цѣлъ животъ съ рѣдка всеотдайностъ. По твоитѣ свѣтли пѣтеки ще вървимъ въ живота.

ВѢЧНА ТИ ПАМЯТЬ И ЛЕКА ПРЪСТЫ!

София, 12 септември 1943 г.

ОПЕЧАЛЕНИ: Съпруга Мара, синове: Любчо, Борьо, Божо, Васко. Семейства: Мутафои, Ноеви, Тончеви, Петрови и др.

II томъ Освободителнитѣ борби на Македония

Ръководното тѣло на Илинденската организация съобщава, че II томъ отъ Освободителнитѣ борби на Македония вече излизе отъ печатъ.

Дѣло на покойния нашъ другаръ! Хр. Силяновъ, ученъ и поетъ, революционеръ и общественикъ, въ тоя трудъ сж очертали всичкитѣ борби, всичкитѣ страдания, които македонскиятъ българинъ понесе следъ възстанието отъ 1903 г. противъ обединилитѣ се сръбски и гръцки кръстъ съ полумесеца съ единствената целъ да сломятъ борческия духъ на създателятъ на величавата илинденска епопея.

Периодътъ отъ 1904 г. до есента 1908 г. съ хуриета е изпълненъ съ подвизи, които величаватъ дѣлото на българина. Постоянно борейки се съ общитѣ врагове по цялото протяжение на заробената страна, продължавайки да друса изъ основи трона на Червения Султанъ, българинътъ въ Макед. сломилъ всѣкакви сръбски и гръцки поплъзновения върху чисто българската земя и доразвилъ нищожнитѣ мюрцшегски реформи, като доведе джандармерийския контролъ на Европейскитѣ държави и обособлението на Македония въ финансово отношение — отдѣлянето ѝ отъ общата турска хазна.

Императорската среща въ Ревалъ пѣкъ подготви всецѣлото обособление на Македония въ отдѣлна политическа и административна единица и откъсването ѝ отъ властта на султана. Това предизвика лъжливия хуриетъ, който доведе балканската войка и събитията, които днесъ бушуватъ изъ цялия свѣтъ и го разклащатъ отъ основи.

Книгата — стр. X + 570 — разкошенъ печатъ, трѣбва да бжде настолна за всѣки илинденецъ, за всѣки българинъ.

Цена за II томъ обикновена хартия 160 лв., луксозна хартия 200 лв., за I томъ — 100 лв.

Порѣчки до Ръков. тѣло на Илинд. организация, ул. „Пиротъ“ № 5 — София.

За 5 и повече екземпляри отстъпка 20%.

Чекова смѣтка 52-21

Телефонъ 2-19-32